

Джой Чидінма Отуоньє
аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА БАЗА СТАНОВЛЕННЯ НІГЕРІЙСЬКОЇ НАЦІЇ І ДЕРЖАВИ

Стаття визначає основні юридичні та правові норми щодо національної проблеми в документах міжнародного і національного стандартів.

Ключові слова: право, свобода, національний вибір, національний розвиток, природне право, культура.

Статья определяет основные юридические и правовые нормы относительно национальной проблемы в документах международного и национального стандартов.

Ключевые слова: право, свобода, национальный выбор, национальное развитие, естественное право, культура.

Article determines the basic legal and legal norms concerning national problems in documents of international and national standards.

Key words: law, freedom, the nation, national development, natural law, and culture.

Актуальність проблеми полягає у тому, що таке питання як створення національно-культурного фонду Нігерії 1960–1990 рр. як в Україні, так і за кордоном не було предметом дослідження і вивчення.

Історіографію до проблеми складають, в першу чергу, документи ООН, в тому числі, ЮНЕСКО – органу ООН. Зокрема, міжнародні пакти Генеральної Асамблеї ООН від 16.12.1966 р. № 2200 «Про громадські та політичні права», «Про економічні, соціальні та культурні права», універсальні договори «Про захист громадського населення», а також різні резолюції, зокрема, резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Про ліквідацію всіх форм расової дискримінації», «Загальна декларація з прав людини», прийнята резолюцією ООН від 12.10.1948 р. № 995–015, та резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Про попередження злочину геноциду та покарання за нього». Також питання соціально-правової бази розглядали в своїх працях зарубіжні автори. Серед них Ю. Горбаль, Р. Ісмагілова, Є. Коршунов, Л. Прібитковський. Серед таких праць є і колективні роботи.

Виходячи із заявленої проблеми і з того, що головним фондом культурної спадщини є, в першу чергу, національні загальноафриканські і нігерійські культурні цінності, необхідно проаналізувати історико-культурологічні процеси становлення юридичних прав і свобод етно-народів у законодавчих документах, а також напрацювань в період 50–60-х рр. ХХ ст. Ці напрацювання склали фундамент для національних змін, зокрема, в культурі, на підставі досвіду європейських держав, які брали участь у розвитку держави Нігерія. Початок такому процесу поклали такі організації як Організація Об'єднаних Націй (ООН), НАТО, Європейський Союз та інші, що сформували сучасний пакет міжнародних юридичних актів прав і свобод національного демократичного розвитку.

Головними органами впровадження, а також гарантами правових актів ООН були Генеральна Асамблея, Рада безпеки, Економічна і Соціальна Рада, Рада опіки, Міжнародний Суд, Секретаріат і спеціальні вузькогалузеві організації, в тому числі ЮНЕСКО – організація з питань освіти, науки і культури, міжнародного співробітництва, яка взяла особливо активну участь у національному розвитку нігерійської держави.

Основу правового регулювання співробітництва держав у галузі прав людини становить Статут ООН. Саме він зобов'язав держави «заохочувати і розвивати повагу до прав людини і основних свобод», залучив у міжнародне право нову норму про «право націй на самовизначення», якій було приділено увагу в декількох статтях Статуту ООН, що формулювалося так: «визначення необхідності затвердження віри в основні права людини, у цінність людської особистості, у рівність прав великих і малих націй» [16; 13], «розвиток дружніх відносин між націями на основі поваги принципу рівності і самовизначення народів, розвиток поваги до прав людини і основних свобод для всіх без відмінності раси, статі, мови, релігії» [16; 13], супутня міжнародному співробітництву в економічній, соціальній сфері, культурі, освіті, охороні здоров'я і сприяння виконанню прав людини» [16; 13], «мирне узгодження ситуацій, щоб не порушити відносини між націями» [16; 14], «запобігання поновленню агресивної політики з боку будь-якої держави» [16; 53], «розвиток поваги до принципу рівноправності і самовизначення народів» [16; 55].

Також він містив положення щодо політики панівних держав, зокрема, «членів ООН, які несуть чи беруть на себе відповідальність при управлінні територіями народів, що не досягли ще повного самоуправління, визнають принцип, що інтереси населення цих територій є першочерговими, і як священну повинність приймають обов'язок максимально сприяти добробуту населення цих територій, поважати культуру зазначених народів, забезпечувати прогрес у галузі освіти, справедливо до них ставитися і захищати їх від зловживань» [16; 73], сприяти вільному вираженню бажань цих народів» [16; 74].

Також ООН було прийнято ряд документів, які захищали права і свободи всіх національностей взагалі і кожної людини зокрема; їх назви були опубліковані в основних міжнародно-правових документах під загальною назвою «Міжнародний Білль про права людини». До цього пакету юридичних документів увійшли: Загальна декларація прав людини [6], Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [8], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [7], два факультативних протоколи, які в цілому склали п'ять юридичних норм. Остання з них називалася «Конвенцією про ліквідацію всіх форм расової дискримінації» [1; 9]. Крім того, в період діяльності ООН було прийнято ряд спеціальних міжнародних документів, таких як Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього [11], Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських та таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання [14], Женевські конвенції і два додаткових протоколи до них [9].

Важливим документом ООН була і залишається «Загальна декларація прав людини» [6], яка закріпила основне природне право людини, громадянина, народу, нації на вільний розвиток. Відповідно до Декларації ООН теоретично було закріплено такі її основні норми, як: «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах» [6; 4], «кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, незалежно від раси, мови, релігії,

політичних переконань, національного чи соціального походження» [6; 4], «не випробовувати торгтур або жорстокого, нелюдського поводження, яке принижує гідність» [15; 4], «всі мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації» [6; 4], «ніхто не може відчувати безпідставне втручання в його особисте і сімейне життя, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію» [6; 5], визначалося «право на свободу думки, совісті і релігії» [6; 6], свободу переконань і на вільне їх виявлення, яке включало свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів [6; 6], «воля народу повинна бути основою влади уряду» [6; 6], закріплювалося «право на здійснення необхідних для підтримання гідності і вільного розвитку особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва» [6; 7], право вільно брати участь у культурному житті суспільства, утішатися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами, право на захист моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких є особа [6; 8].

Серед правових актів ООН була ще й Програма розвитку ООН (ПРООН), яка забезпечувала надання допомоги країнам, що розвивались, у справах свого національного розвитку, в тому числі країнам африканського континенту, які в зв'язку з антиколоніальним рухом створили нові незалежні африканські держави в межах старих територіальних кордонів монополій, що створились. Ще з самого початку ці кордони не відповідали етнічним територіям проживаючих народів, оскільки поділили їх на кілька частин. Територіальна цілісність африканських держав постійно турбувала національну еліту і лідерів нації. Це питання виносилося на рівень загального обговорення. Питання кордонів також було винесено на обговорення конференції глав держав і влади народів Африки, яка була проведена в Адіс-Абеба в травні 1963 р., де було сказано, що «період колоніалізму завершився тим, що наш континент виявився скутим і зв'язаним, наші колись горді й вільні народи були принижені і в рабстві, а територія Африки розділена і перетворена на шахову дошку штучними і довільними кордонами», а також йшла мова про те, що існуючі кордони, які залишилися у спадок від колоніалізму, ускладнюють культурне та етнічне об'єднання африканських народів («Ethiopia observer », vol. VII 1963 № 1, р 2.). Одним із способів ліквідації неспівпадання політичних і етнічних кордонів африканських держав політичні лідери бачили у створенні єдиної африканській організації об'єднаних держав. Така організація була створена в 1963 р. під назвою «Організація африканської єдності» (скорочено: ОАЄ), яка надалі врегулювала прикордонні конфлікти між африканськими країнами, а також координувала політичну та економічну співпрацю країн континенту [4]. В цей же час африканські країни об'єдналися у великі фінансово-економічні корпорації, що зіграли значну роль у розвитку світової соціально-економічної системи, в тому числі на світовому ринку, й захищали їх спільні інтереси. Серед них – Африканський банк розвитку, заснований 1963 р., Конфедерація з координації розвитку Півдня Африки (1980 р.) та ін. [14; 270].

Результатом багаторічної боротьби стало прийняття Генеральною Асамблеєю ООН резолюції з питання деколонізації Нігерії, а також Декларації «Про надання

незалежності колоніальним країнам і народам», в тому числі Нігерії [10]. Декларацією було передбачено використання Нігерією своїх національних прав великих і малих народів у всіх сферах життя, в тому числі повагу принципів рівноправності і самовизначення, дотримання прав людини та основних свобод для всіх незалежно від раси, статі, мови і релігії, вільне розпорядження своїми природними ресурсами, захист свого суверенітету і цілісності національної території, економічного, соціального та культурного розвитку тощо [10; 75]. Незважаючи на проголошення директивних прав, наданих Нігерії, процес економічного розвитку гальмувався іноземним капіталом, який значно вплинув на хід економічного розвитку Нігерії. У руках представників іноземних монополій зберігалися всі ключові позиції в економіці країни. Найбільш сильний вплив у Нігерії надавав англійський капітал. Напередодні проголошення незалежності (1 жовтня 1960 р.) англійські інвестиції обчислювалися в 140–150 млн. ф. ст. За 1961–1962 рр. вони зросли ще на 25–30 млн. ф. ст. В останні роки в країну стали інтенсивно проникати також монополії США, ФРН, Японії та ін. держав [21].

Висока концентрація іноземного капіталу спостерігалася у банківській і кредитній системах. У країні діяли такі великі комерційні банки, як "Barclays Bank DCO", "Bank of West Africa", "Chase Manhattan Bank", "Bank of America" та ін. Широкі фінансові можливості мали іноземні вкладники капіталу – право без обмежень переводити за кордон прибуток, репатріювати в будь-який момент основний свій капітал. Їм надані були гарантії від націоналізації тощо. Незважаючи на іноземні інвестиції, питома вага національного приватного капіталу нігерійської промисловості за період 60–80-х рр. XX ст. значно зросла, особливо в кредитній системі. Нігерійські комерційні банки успішно конкурували з іноземними, у тому числі національний банк "National Bank of Nigeria", "African Continental Bank", "Agbonmagbe Bank", Банк поштових ощадних кас та ін. Головним розпорядником національних бюджетних коштів і накопичень, в тому числі депозитів, був Національна банк. Його ядро становили націоналізовані об'єкти постколоніального періоду, до яких належали вугільні шахти, залізниці, електростанції та ін. націоналізовані об'єкти. Також був створений державний центральний банк, який здійснює емісію, кредитні та інші операції.

Протягом тривалого колоніального періоду структура економіки Нігерії формувалася під впливом англійського капіталу. Країна була пристосована до потреб світового ринку: освоювалися ті види природних ресурсів і ті території, які були пов'язані з розвитком експорту какао, бавовни, пальмового масла і горіха, каучуку та ін. сировини [17; 225]. У 80-ті рр. XX ст. урядом було прийнято нову стратегію економічного розвитку, програма якої була спрямована на видобуток нафти, руди та вугілля, в тому числі і продаж цієї сировини на світовому ринку. Частка сільського господарства, яка на початку 70-х рр. становила в загальному обсязі валового національного продукту (ВНП) 40%, впала в 1980 р. до 20%, а частка нафти в загальному обсязі ВНП зросла з 22% до 81% і склала в 2010 р. 99% експортних поставок країни [17; 300]. Згідно цієї стратегії Нігерія в короткі терміни підняла рівень рентабельності окремих галузей важкої промисловості, скоротила імпорт у країну, встановила національний контроль над ключовими галузями і сферами господарства, а також забезпечила провідну роль державного сектора в економічному розвитку і частково в

деяких інших галузях. Далі, урядом було проведено ряд важливих економічних заходів, внаслідок яких розширилася дольова участь держави в активах іноземних компаній, а також була створена Нігерійська національна нафтова корпорація в 1971 р. З 1972 р. почалася масова нігеризація іноземних підприємств в обробній промисловості, торгівлі та обслуговуванні [12; 12].

Загалом у 1976 р. було оголошено про нігеризацію понад 600 іноземних компаній, що не виконали декрету про передачу нігерійцям 40% акцій. У тому ж році федеральний уряд встановив державний контроль над усіма місцевими філіями іноземних банків. У 1978 р. в країні був заснований єдиний профцентр – Нігерійський конгрес праці.

У 1978 р. урядом було проведено широку кампанію з очищення державного апарату і армії від корумпованих і некомпетентних працівників, під час такої кампанії було звільнено майже 10 тис. працівників. У тому ж році прийняли Декрет про корупцію, що встановлює суворе покарання для державних службовців, викритих у хабарництві [12; 13].

У справі націоналізації одним з найбільш важких питань національного культурного розвитку став мовний бар'єр, в тому числі в сфері освіти. Таке становище призвело до надзвичайно складних відносин всередині кожного району та між районами. Згідно з матеріалами комісії 1957 р., що займалась дослідженням мови народу едо, вдалося домогтися створення Середньозахідної області, до складу якої входили народи ефік, ібібіо, хаус, іджо, боки та інші. Східна Нігерія хотіла відокремитися від народу ібо і створити особливі області народів біром і тив. До цього мовного бар'єру приєдналися і різноманітні релігійні віросповідання. З 17 млн. населення понад 11 млн. становили мусульмани, більше 4 млн. дотримувались традиційних язичницьких культур і вірувань, 0,5 млн. становили християни та ін. Наприклад, в провінції Кабба та Ілорін понад 90% населення становили християни-йоруба, а керувалися вони владою мусульманської Півночі. Тому йоруба цих провінцій хотіли воз'єднатися зі своїми братами в Західній Нігерії. За показниками перепису 1964 р. в Нігерії налічувалося 56 млн. населення, вона за чисельністю населення була найбільшою країною Африки і однією з найбільш складних за своїм етнічним складом [2; 123].

У період колоніального панування місцеві мови не розвивалися, оскільки було заборонено навчання в школах на них, а в деяких місцях заборонялося навіть розмовляти місцевими мовами. У школі, у громадському та політичному житті країн Африки були введені європейські мови, в тому числі англійська, французька та інші, на яких велося навчання, діловодство, виходили періодичні видання, велося радіомовлення тощо. Після незалежності африканські держави змушені були прийняти мову колишньої метрополії як державну. Однак з часом такі розвинені мови, як йоруба, хауса, тві та інші посіли головне місце в державних мовах, тим більше, що переважна частина населення Африки не користувалася в ужитку англійською, французькою або іншою західною мовою. Саме в перше десятиліття незалежності існувало кілька точок зору на предмет мови, одна з них – це необхідність розвивати місцеві мови, на них же розвивати освіту, культуру, й інша – офіційною мовою та мовою шкільного навчання повинна була залишатися одна з європейських мов. На підтримку теорії прихильників використання європейських мов у Нігерії виступив учений Р. І. Бріарс, який стверджував, що «англійська мова в сучасній

Нігерії стала мовою навчання, засобом спілкування різних людей і кращим аргументом збереження англійської мови є освіта. Саме сучасна наука сприяє розвитку Нігерії».

З іншого боку, більшість африканських вчених, національних політичних лідерів виступали за те, щоб державною мовою стала одна з місцевих мов. На думку проф. Кі-Зербо, ліквідація африканських мов означала б культурне самогубство. У резолюції, прийнятій на Другому конгресі африканських письменників і поетів у Римі в 1959 р., говорилося, що «Африка, незалежна і федеративна, не повинна приймати ніякої іноземної мови, європейської чи якоїсь іншої яко національної» [2; 130].

Наступною проблемою в період становлення незалежності була загальна неграмотність африканського населення, тобто 99% дорослого населення було неписьменним. Станом на 1980 94,7% дорослого населення ще залишалося неписьменним. Тому урядом Нігерії було створено базу початкової освіти: 6-річну освіту для дітей з 6–7 років, яка формально вважалася обов'язковою, середня школа – 7-річна, що складалася з двох циклів: 4-річна – неповна (коледж) і 3-річна – повна (ліцей) [3; 11]. Було створено мережу установ середньо-спеціальної вищої освіти, в систему якої увійшли національно-державні університети, коледжі та інші установи. Питаннями освіти займалися Міністерство національної освіти, Державний секретаріат з питань освіти, Міністерство вищої освіти і наукових досліджень. У 1980 р. загальні витрати держави на освіту становили 4,3% ВВП, або 22,8% видаткової частини бюджету.

Таким чином, з перших же років незалежності Нігерії держава приділяла основну увагу розвитку економічного та соціально-культурного життя. Урядом було взято курс на загальнонаціональний розвиток, національне самовизначення народів, які населяють Нігерію, тобто на духовну деколонізацію і відродження етнічних особливостей кожної з груп населення і цілого народу взагалі. Центрами становлення національної культури на довгий час стали коледжі, університети, при яких створювалися всілякі національно-культурні заклади, такі, як бібліотеки, театри, музичні товариства, групи тощо.

Нігерійці одержували музичну освіту в ряді навчальних закладах. Такими центрами музичної культури стали університетський коледж у м. Ібадане, музичний інститут у м. Оріша, коледж мистецтв, науки і техніки в м. Зарії, Інститут африканістики при Ібаданському університеті і при Лагоському університеті, а також Інститут африканських досліджень університету м. Іфа [4; 192] та інші, які розвивали професійну музичну культуру, а також музичну освіту, що і стало базою формування національної композиторської школи, представленої відомими композиторами: А. Юба, Ф. Сованде, С. Аклабот, А. Банколе, А. Фібerezіма та ін. Таким чином, всі досягнення політичної незалежності Нігерії створили сприятливі передумови для становлення національної системи економічного і соціально-культурного розвитку країни.

Важливу роль у стимулюванні діяльності африканських держав, у тому числі Нігерії, в сфері розвитку різних аспектів культури і мистецтва відіграла міжнародна організація ЮНЕСКО. Її інтерес проявився з двох причин, які визначилися найбільш яскраво і цілісно при виборі європейського напряму соціально-економічного та культурного розвитку Нігерії (на відміну від інших держав Африки, які обрали шлях незалежного розвитку за соціалістичним образом і практикою ведення економіки та формування нової соціалістичної культури, на прикладі СРСР), яке вже мало досить глибоке коріння, зароджене ще в колоніальний період розвитку нігерійської держави [1; 19].

На відміну від сучасного поняття про культуру, яка має універсальне значення, враховуючи її наукові визначення, позначені теорією, а також і певний досвід всесвітньої практики, напрацьований кожною державою і нацією, існує сучасне уявлення про культуру, яке обмежує, на наш погляд, її значення, вимірюючи її тільки ідеями, матеріальними і духовними цінностями, а також відносинами. Африканський народ розуміє на культуру як збереження традиції або способу життя його предків, і ця культура є накопиченим історичним досвідом людей їх цінностями, традиціями, віруваннями, звичаями, звичками, набутими людиною як членом суспільства. Такий підхід до поняття культури характеризується загальноосвітньою національною відсталістю африканських країн, яка пригальмувала розвиток наукових теорій, прогрес цивілізації у всіх напрямках за рахунок довгої колоніальної залежності від європейців. Ці зміни повинні, в першу чергу, відбутися в соціально-культурній сфері, в тому числі в науці, в освіті, у світогляді, в якості життя самих африканців, на основі чого і побудував свою діяльність уряд протягом становлення національної держави.

Всі права і різні прагнення народу Нігерії розвинути свою культуру були підтримані цивільними і військовими урядами і були розглянуті й закладені в нігерійську Конституцію [18, 19, 20]. Держава приділяла серйозну увагу як збереженню вже наявної художньо-образотворчої спадщини, так і створенню необхідних умови для подальшого розвитку національних традицій і талантів у даній сфері. Саме тому в численних музеях і художніх галереях Нігерії були представлені не тільки безсмертні творіння майстрів, але й не менш прекрасні твори сучасних нігерійських художників і скульпторів. Основні принципи державної підтримки національного художнього мистецтва були зафіксовані в офіційному документі «Культурна політика для Нігерії», затвердженому в 1985 р. [13; 15]. У число його головних положень входили: підтримка державою всіх видів традиційного і сучасного мистецтва, його пропаганда всередині країни і за кордоном, інтеграція культурних програм у навчальні плани шкіл і вишів, створення національних груп різних напрямів культури і мистецтва, національної галереї сучасного мистецтва, охорона пам'яток архітектури, проведення національних культурних фестивалів та ін.

Останні десятиліття 1990-х років урядова культурна політика Нігерії складалася з аналізу та розуміння культурного життя, культурних цінностей і культурних потреб усіх людей Нігерії, підтвердження автентичності історичної культурної спадщини; створення культурної національної специфіки та підтвердження специфіки різних етнічних груп, розвиток культурної інфраструктури і введення нових технологій, наявність зв'язків між культурою, освітою, засобами масової інформації. Культурна політика федерацій була спрямована на розвиток специфічних етнічних культур, що зберігають усі права та відмінності народностей Нігерії [13; 25].

У Міністерстві культури і соціального забезпечення було створено два відділи, які відповідали за управління та здійснення культурної політики. Це – Федеральний відділ культури (з питань формулювання і виконання культурної національної політики, фінансування, заохочення всіх національних культурних організацій, міжнародних культурних відносин), і Національна рада з мистецтва і культури, яка займалась заохоченням і розвитком усіх аспектів нігерійської культури і сприяла зв'язкам між приватними та громадськими організаціями.

Культурна спадщина, відроджена і встановлена за період незалежності, була широко визнана як найважливіший внесок у визначенні національних та етнічних культур у Нігерії. Всі нігерійські уряди, незважаючи на політичний стан та орієнтири, робили все необхідне, щоб зберегти культурну спадщину, сприяли розвитку культури. Національні архіви, Національний музей, Національна бібліотека і всі існуючі університети розуміли важливість питання дослідження, відновлення та збереження культурної спадщини. Федеральний і кілька державних представництв, що працюють у цій сфері, повністю були підтримані федеральними фондами [5; 47].

У 60–70-х рр. ХХ ст. в африканських країнах відбувався інтенсивний процес національної консолідації як наслідок зростання промислових міст, засобів повідомлення і потужного підйому національно-визвольного руху, в процесі якого зростає і національна самосвідомість. Одним з показників цієї зростаючої самосвідомості було виникнення масових національних організацій, партійних, профспілкових, наукових та інших, до складу яких увійшли представники найрізноманітніших професій і етнічних груп. Прикладом зростання національної самосвідомості послужив підйом загальної національної культури різних напрямів: літератури, скульптури, живопису та ін., а також організація масових рухів різних товариств за ліквідацію відсталості в галузі освіти та розвитку різних галузей науки і мистецтва. Також зростання національної самосвідомості сприяло створенню мовної та культурної особливості: у наступні 70–80-ті рр. ХХ ст. національне визначення громадян позначалося згідно з назвою держави, в якій вони проживали, тобто нігерійців в Нігерії тощо. Ця єдність різних етнічних груп однієї держави добре виражена в нігерійському гімні: "Хоч ми і можемо належати до різних народів і говорити на різних мовах, ми всі брати, ми всі нігерійці, горді можливістю служити своїй матері-батьківщині".

Враховуючи вищесказане, ми дійшли висновку, що найбільш важливою основою досягнення незалежності нігерійської державності та всіх галузевих її складових стали нормативно-правові акти ООН, її підструктур, особливо ЮНЕСКО та ін. На основі цієї правової бази за сприяння ЮНЕСКО були розроблені головні національні пріоритети розвитку культурної політики Федеративної Республіки Нігерія. Серед головних досягнень національної культурної політики були встановлені національні символи, основний закон – Конституція, забезпечена територіальна цілісність нігерійської держави, відкриті головні національні заклади культури і мистецтва: Міністерство національної освіти, Міністерство вищої освіти і наукових досліджень, Міністерство інформації, Міністерство освіти, Федеральне міністерство культури і соціального забезпечення, Національна комісія з питань музеїв і Пам'ятників, Національна бібліотека Нігерії, Центр чорних і африканських мистецтв і цивілізації, Національна галерея сучасного художнього живопису, Федеральна радіо-корпорація Нігерії, Корпорація фільму Нігерії, Національні архіви, Національний музей, Національна бібліотека та ін., які керували виробництвом і створенням культурної спадщини країни, а також стояли біля витоків зародження і формування національно-державного сектору фонду збереження загальнонігерійських цінностей і творів мистецтва.

Література:

1. Горбань Ю. А. *История современного світу* / Ю. А. Горбань, В. В. Петровський, А. Г. Слісаренко та ін. – К. : Теленпресінформ, 2001. – 338 с.
2. Исмагилова Р. Н. *Народы Нигерии* / Р. Н. Исмагилова // *Этнический состав и Краткая Этнографическая Характеристика*. – М., 1963. – С. 138.
3. Коришунув Е. *Испытания Нигерии* / Е. Коришунув // *Азия и Африка сегодня*. – 1968. – № 10. – С. 22–23. – № 11. – С. 24–25; № 12 – С. 10–11.
4. *Нигерия : современный этап развития*. – М., 1978. – 322 с.
5. *Нигерия (справочник)*. – М. : "Наука" Издатель Фирма" // *Восточная литература*, 1993. – С. 348.
6. *Общая декларация по правам человека: принята резолюцией ООН от 12.10.1948 г. № 995–015* – К. : Логос. – 1998. – 8 с.
7. *О гражданских и политических правах: международный пакт ООН от 16.12.1966 г. № 2200 А(XXI) Генеральной Ассамблеи* // *Совещание государств–участников*. – Нью-Йорк, 1976. – 9 с.
8. *Об экономических, социальных и культурных правах: международный пакт ООН от 16.12.1966 г. № 2200 А(XXI) Генеральной Ассамблеи* // *Международный Билль о правах человека / ООН*. – Нью-Йорк : ООН. – 1994. – С. 21–30.
9. *О защите гражданского населения: Женевская конвенция от 12.08.1949 г. и два дополнительных протокола к ней от 08.06.1977 г.* // *Права человека. Сборник международных договоров. Т.1 (часть вторая). Универсальные договора. Организация Объединенных Наций*. – Нью-Йорк – Женева, 2002. – С. 904–1032.
10. *О ликвидации всех форм расовой дискриминации: конвенция ООН от 21.12.1965 № 2106 А (XX) резолюции Генеральной Ассамблеи* // *Основные международные договоры по правам человека. Организация Объединенных Наций*. – Нью-Йорк – Женева, 2006. – С. 61–78.
11. *О предоставлении независимости колониальным странам и народам: декларация ООН от 14.12.1960 г. № 1514 (XV) резолюции Генеральной Ассамблеи* // *Права человека. Сборник международных договоров. Т.1 (часть первая). Универсальные договора. Организация Объединенных Наций*. – Нью-Йорк – Женева, 2002. – С. 89–90.
12. *О предупреждении преступления геноцида и наказании за него: конвенция ООН от 09.12.1948 г. № 260 А (III) резолюции Генеральной Ассамблеи* // *Права человека. Сборник международных договоров. Т.1 (часть вторая). Универсальные договора. Организация Объединенных Наций*. – Нью-Йорк – Женева, 2002. – С. 723–726.
13. Прибытковский Л. *Нигерия при гражданском правлении* / Л. Прибытковский // *Азия и Африка сегодня*. – 1980. – № 5. – С. 11–13.
14. *Проблемы культурного строительства в независимых странах Африки* М. : 1971. – С. 248.
15. *Против пыток и других жестоких, нечеловеческих и таких, что унижают достоинство, видов поведения и наказания: конвенция ООН от 10.12.1984 г. № 36/46 резолюции Генеральной Ассамблеи* // *Основные международные договоры по правам человека. Организация Объединенных Наций*. – Нью-Йорк – Женева, 2006. – С. 159–174.
16. *Республика Нигерия. 4-ый Национальный План Развития (1981–85). Отдел Географии. Университет Ибадана, Нигерия. Консультативный сонет 1976, с.31. ЮНЕСКО. Рекомендация относительно международной стандартизации статистики библиотеки, принятой общей конференцией на ее 16 сессии*. – Париж, 13 ноября.
17. Mezrui Ali. A. *African's international relations the Diplomacy of Dependency and change* / A Mazrui – London wets view press, 1977. – P. 310.
18. *The Nigeria (Constitution) Order in Council, 1951*. – L., 1951. – P. 21–22.
19. *The Nigerian Constitution Order in Council, 1960*. – Lagos. – 25 p.
20. *The Constitution of the Federal Republic of Nigeria 1979*. – Lagos., 1978. – 26 p.;
21. *World Dictionaries* // *Simon and Schuster, 1979*. – P. 1423.